

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

№ 3/1 2024

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2024

3/1-сан

*Ўзбекистон Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз ғәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

Нөкис

3/1-сан 2024

март

Шөлкемлестіріушілер:

*Қарақалпақстан Республикасы Халық билимлендириу Министрлиги,
ӨЗПИИИ Қарақалпақстан филиалы*

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ	Хушбоқ НОРБҰТАЕВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ	Улфат МАҲҚАМОВ
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ	Уролбой МИРСАНОВ
Сапардурды АБАЕВ	Сафо МАТЧОН
Адхамжон АБДУРАШИТОВ	Шукурилло МАРДОНОВ
Хайрулла АЛЯМИНОВ	Камаладин МАТЯКУБОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ	Арзы ПАЗЫЛОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ	Барлықбай ПРЕНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ	Раъно ОРИПОВА
Интизар АБДИРИМОВА	Бахтиёр РАХИМОВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ	Фуркат РАЖАБОВ
Марифжон АХМЕДОВ	Светлана СМИРНОВА (Москва, Россия)
Умида БАҲАДИРОВА	Дилшода САПАРБАЕВА
Фархад БАБАШЕВ	Феруза САПАЕВА
Ботир БОЙМЕТОВ	Зайниддин САНАҚУЛОВ
Гулзода БОЙМУРОДОВА	Қаххор ТУРСУНОВ
Шахло БОТИРОВА	Амина ТЕМИРБЕКОВА
Маманазар ДЖУМАЕВ	Нурзода ТОШЕВА
Асқар ДЖУМАШЕВ	Қуанишбек ТУРЕКЕЕВ
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Тажибай УТЕБАЕВ
Алишер ЖУМАНОВ	Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА	Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Холбой ИБРАГИМОВ	Амангелди КАМАЛОВ
Шохида ИСТАМОВА	Вохид КАРАЕВ
Умида ИБРАГИМОВА	Гулмира ҚАРЛЫБАЕВА
Лола ИСРОИЛОВА	Ризамат ШОДИЕВ
Алима КЕНЖЕБАЕВА (Тараз, Қазақстан)	Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Меруерт ПАЗЫЛОВА	Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Асқарбай НИЯЗОВ	Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Сабит НУРЖАНОВ	Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Захия НАРИМБЕТОВА	Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
	Гулрухсор ЭРГАШЕВА
	Гавхар ЭШЧАНОВА
	Қонысбай ЮСУПОВ

МАЗМУНЫ

ТИЛ ХАМ АДЕБИЯТ

Тилеумуратова Г.Т. Қорақалпоқ адабиётини ўқитишда халқ оғзаки ижодидадан фойдаланиш усуллари	9
Aytbayev D.T. Ergash gapli qo'shma gaplarda diktum va modusning ifodalanishi	13
Mamarizayeva F.Z. Tarjimada badiiy asar uslubini saqlashning turli strategiyalari va bu jarayonning o'ziga xosligi (S.Ahmadning "Jimjitlik" asari misolida)	17
Qurbonova D.A. Neyrolingvistikaning fan sifatidagi ahamiyati	22
Odiljonova K.A. Leksikologiya hamda uni o'qitishga doir o'quv materiallari mazmuni hamda o'quvchilarda leksik kompetentlikni shakllantirish hamda so'zdan foydalana olishning mavjud ahvoli	27
Sultonkulov O.J. Zamonaviy tilshunoslikda "Vaqt" konseptini pragmatik jihatdan o'rganish masalalari	34
Еркибаева Г.Г., Турсуналиева Г.Б., Абдикаримов А. Фразеологические словари и фразеологическая компетенция	39
Otabayev M. N. The role of games in teaching English	45
Majidova G. Strategies for developing students' critical thinking skills in teaching foreign languages	49

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Turumbetova A. Oqiw sabaqlaridan tisqari dogerek jumislarin otkeriw metodikasi	54
Temirbekova A.O., Saribaeva B. Jahn talim sistemasinda - talim	63
Тулишов Ғ. Талабаларда креативлиқни баҳолашнинг ўзига хос хусусиятлари	67
Ismadiyarova U.A. Ma'naviy-ahloqiy tarbiya mexanizmlarini etnopsixologik qadriyatlar asosida takomillashtirish	73
Юсупов С. С. Таълим-тарбия тизимини бошқарувида раҳбарлик ва ташкилотчилик фаолиятининг педагогик асослари	80
Абдурахимов Қ.А. Тафаккур жараёнига айтиб туришларнинг таъсири ва роли	89
Рўзиматов Э.Й., Рўзиматов Э.Э. Замонавий ўқитувчи-келажак бунёдкори	99
Turdiqulova N.T. Kasbiy kompetentlikni shakllantirish jarayonida xorijiy tajribalardan foydalanishning samaradorligi	103
Хамрокулова Ш.Э. Даволаш педагогикасининг фан сифатида ривожланиши	113
Содиқов У., Жўраев А. Масалаларни ечишда ўқувчиларда математик моделлаштириш кўникмаларини шакллантириш	120
Абдуллаева Г.А. Маънавий тарбияни миқдорий хусусиятлари	125
Хайдарова Х.Р. Ёшлардаги ахборот-виртуал саводхонлиқни ривожлантиришда рақамли медианинг роли	130
Хамрокулова Ш.Э. Экологик тарбия механизмларини такомиллаштиришнинг методологик асослари	135
Худайназаров Т.А. Талабалар ўқув фаолияти самарадорлигини таъминлашда рағбат ва жазо феноменларининг роли	141
Ахрарова З.Б. Маънавий - ахлоқий тарбия жараёнларида Маҳмудхўжа Бехбудийнинг ижтимоий – педагогик меросидан фойдаланиш	148
Jumabaev A.D. Axloqiy ta'limga qo'llaniladigan usullar va texnologiyalarning o'ziga xos xususiyatlari	154
Xushbaqov D. Q., Sodiqov U. J. Talabalarda mental dunyoqarashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	163
Sultansaidova M.A. Xorijiy tajribalar asosida bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish	170
Абдурахимова Д.А. Интегратив ёндашув асосида бўлажак офицерларнинг ахлоқий-руҳий, жанговар компетентлигини ривожлантиришда маънавий маданиятнинг роли	175
Mirzayev Sh.T. Harbiy ta'lim fakultetlari talabalarining innovatsion fikrlashlarini rivojlantirish omillari	182

Joldasbayev P.M. Sport meditsinasini dene tarbiyasi menen baylanisligi ham rawajlaniv dawirleri	609
Kadirimbetov R.N. Qaraqalpaqsan Respublikasında qılıshpazlıq sportın rawajlandırıw arqalı salamat áwladtı tarbiyalawdı ilimiy-pedagogikalıq tiykarları	617
Xudayorov D.D. Mahalliy va milliy an'anamiz – kurash	622
Jarilkarov U.B. Malakali erkin kurashchilarni og'ir atletika mashqlari orqali kuch sifatini takomillashtirish metodikasi	626
Норқобилов М.Н., Ўринбоев Э.А. Таянч ҳаракат аппарати шикастланган талабаларнинг ҳаракат фаоллигини такомиллаштириш услубияти	633
Jarilkarov U.B. Malakali erkin kurashchilarning kuch tayyorgarligida anketa savollari orqali og'ir atletika mashqlarining o'rni va ta'sirining tahlili	643
Yusupova R.J. Jismoniy mashqlarga tana a'zolarini ko'niktirish	648
Йўлдашов М.Р. Жисмоний тарбия ва спорт воситаларидан фойдаланган ҳолда мактаб ўқувчиларини соғломлаштириш асослари	651
Шаджалилов Ш.И. Футбол ҳакамликларини ўйин фаолиятини бошқара олмаслик оқибатларини бартараф этиш	656
Qayumov Sh.A. Innovatsion tizimlar asosida talabalarda sport va salomatlik immunitetini rivojlantirishning pedagogik strategiyalari	661
Niyazov A.T., Rajabova M.M. Paralimpiya sport musobaqalari natijalari asosida sport ta'limini rivojlantirish	665
Baxromov O. Sportchilar shaxsiy xususiyatlarini shakllanishida motivatsiyaning ta'siri	670
Baxromov O. Futbolchilarining maydondagi texnik va taktik harakatlari	676
Niyazov A.T., Rajabova M.M. Sportning o'yin turlarida taktik harakatlarni bajarishda tezlikni rivojlantirish uslubi	680
Қалжанов П.У., Мирзамбетов П.Ш. Ёш спортчиларни жисмоний сифатларни тарбиялаш ва ҳаракат коникмаларини такомиллаштириш асослари	685
Soatov E.M. Oliy ta'lim muassasalarida kurash bo'yicha o'qituvchilar va murabbiylar faoliyatiga qo'yiladigan talablar	689
Sultonov Sh. U. Jismoniy madaniyat sohasida talabalarining ilmiy tadqiqot ishlarini tashkil etish mezonlari	695
Тлеуов В.А. Yuqori malakali gandbolchilarning chaqqonlik sifatlarini rivojlanish darajasini o'rganish	699
Shamsiyev R.M. Zamonaviy yondashuvlar asosida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkiliy-metodik asoslarini takomillashtirish	707
Ilyosboyev S. B. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining uzluksiz pedagogik amaliyotini tashkil etish yo'llari	710
Тлеуов Б. А. Гандболчи-талабаларда махсус жисмоний тайёргарлик кўрсаткичларининг тажриба давомида ўзгариш динамикаси	714
Joldasbayev P.M., Qutlimurodova O.P. Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarini shakllantirishda harakatli o'yinlardan foydalanish	720
Abdullayev A. A. Tabaqalashtirish asosida jismoniy tarbiya darslarini tashkil etish mexanizmlari	724
Maxmudov B.A. Jismoniy madaniyat mutaxassislarini tayyorlash jarayonida referat va mustaqil ta'lim ishlarining mazmuni va mohiyati	729
Eshmatov G'E. Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil etishda tibbiy pedagogik nazoratning o'rni va ahamiyati	734
Jabborov A.T. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining inson xususiyatlarini shakllanishiga ta'siri	737
Raxmonova G.U. Jismoniy ta'lim jarayonini milliy an'analar vositasida tashkil etishning metodik ta'limoti	743

OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA KURASH BO'YICHA O'QITUVCHILAR VA MURABBIYLAR FAOLIYATIGA QO'YILADIGAN TALABLAR

Soatov E.M.

CHDPU o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: kurash, o'qituvchi, murabbiy, boshqaruvchilik, sport, jismoniy tarbiya, harakat, mashq, o'yin, namuna.

Ключевые слова: борьба, педагог, тренер, управление, спорт, физическое воспитание, движение, упражнение, игра, пример.

Key words: wrestling, teacher, coach, management, sports, physical education, movement, exercise, game, example.

Bugungi kunda Respublikamizda jismoniy tarbiya va sportni hamda milliy qadriyatimiz hisoblangan Kurashni rivojlantirish uchun yaratilayotgan imkoniyatlar aholi jismoniy madaniyatini oshirish uchun kuchli turtki bo'lib xizmat qilmoqda.

Kurash fanini o'qitishdagi faoliyatlari g'oyat murakkab va ko'p qirrali jarayon hisoblanadi. Turli nomlardagi darsliklarni o'rgatish bilan bir qatorda talaba va yoshlarning xulq-atvorlari, bilim darajalari va fanga bo'lgan munosabatlarini kuzatish, o'rgatish, tarbiya berish bilan qo'shib olib boriladi. Buning uchun esa o'qituvchida chuqur bilim, pedagogik mahorat va shaxsiy namuna, tashabbuskorlik, yangilik sari ijodiy izlanish faoliyatlar ustun bo'lishi kerak.

Kurash fani o'qituvchilari hamda murabbiylarida ham mazkur faoliyatlar mavjuddir. Bunga qo'shimcha yana amaliy faoliyatlar ham talab etiladi, ya'ni har bir darsda va mashg'ulotlarda mashqlar, harakatlarni o'qituvchi ko'rsatib berish, na'muna bo'lish talab etiladi. Bu faoliyat jismoniy tarbiya o'qituvchisining ko'p qirrali va mahoratli mehnatining mazmunidir. Shu sababdan aytish mumkinki, jismoniy tarbiya o'qituvchisining ijodiy va amaliy faoliyati boshqa fan o'qituvchilarining faoliyatidan ancha ustun turadi. Bu

jarayonlarning ba'zi bir tomonlarini qisqacha ravishda quyidaicha ifoda etish mumkin:

Talaba yoshlarni nazariy bilimlar bilan chuqurroq qurollantirishni davr taqozo etmoqda. Bular "Ta'lim to'g'risida"gi qonun va davlat ta'lim standartlarida qayd etilgan. Barcha sohalar kabi jismoniy tarbiya va sport ta'limi jarayonida Kurash bo'yicha umumiy bilimlar bilan bir qatorda hayotiy zarur bo'lgan nazariy bilimlarni berish dolzarb muammolardan biridir.

Nazariy bilimlar deganda asosan quyidagilarni tushunmoq kerak, ya'ni:

- dasturidagi barcha fanlarning mazmuni.
- jismoniy tarbiya nazariyasining asoslari.
- kurash mashg'ulotlarining tashkiliy va amaliy asoslari.

1. Nazariy bilimlarni egallash va uni talaba yoshlarga o'rgatish:

- kurash turlari va uni o'qitish metodikasi fanining mazmun va qonuniyatlarini chuqur bilish, ularga amal qilish, talabalarga nazariy bilim va tushunchalar berishda davr talablari asosida yangi usullar, texnologiyalar hamda pedagogik mahoratlar, ilg'or tajribalar, ilmiy tadqiqot natijalaridan samarali foydalanish;
- kurash tarixi bo'yicha jahon xalqlari va O'zbekistonning qadimiy va yaqin o'tmishidagi tarixini yaxshi bilish. Ularni talaba-yoshlarga o'rgatishda hozirgi davrdagi yutuqlarni daliliy ashyolar asosida so'zlab berish, videotasvir va kompyuterlarda namoyish etish;
- inson tanasi va a'zolarining vazifalari haqida chuqur bilimga ega bo'lish.

Kurash bo'yicha talaba-yoshlarga tushunchalar berishda mashqlarning zaruriyati, o'rganish darajalari va yo'llari haqida namunalar (bo'g'inlar, mushaklar, harakatlar va h.k) berish.

- Biokimyo (bioxiimiya) oziq-ovqatlarni hazm qilish, ularning turlari va miqdorlari haqida (ichki a'zolar: oshqozon-ichak, jigar, o't, qovuq va h.k) to'la ma'lumotlar berish;
- Biomexanik tushunchalar: harakatlarni bajarishdagi sarf bo'ladigan kuch-quvvatlar (energiya), uni mushaklar tuzilishi va harakatiga mos ravishda sarflash (berish), kuchlarni qayta tiklash, qon harakati orqali tanani qizdirish va sovutish yo'llari. Umuman bu sohada o'zlashtirish, chuqur bilimga ega bo'lish har bir kishining burchi bo'lishi lozim.
- kurash bo'yicha amaliy ko'nikmalarni oshirishda (dars, mashg'ulot, musobaqa) texnika-taktika qoidalarga rioya qilish asosida ahloq-odob, o'zaro hurmat, o'zini saqlay bilish kabi ma'naviy-ma'rifiy madaniyatni unutmastlik.

- gigienik talablar (yuvinish, tozalik, maxsus sport kiyimlari va h.k) va qoidalariga to‘la rioya qilish.

2. Amaliy faoliyatlar:

- kurash turlarini yaxshi bilish, namuna sifatida talabalarga usul va mashqlarni ko‘rsatib berish;
- umumrivojlantiruvchi va maxsus mashqlarini talabalar bilan birgalikda bajarish;
- kurash darslarida sakrashlar, uloqtirish, yiqitish mashqlarini ko‘rsatish va imkoniyat darajasida talabalar bilan birgalikda bajarish (kim yaxshi, tez bajarish – baxs, musobaqa);
- maxsus mashqlar bo‘yicha darslar va to‘garak mashg‘ulotlarida talabalarga texnika-taktika qoidalarini amaliy ko‘rsatish, ular bilan birgalikda o‘ynash (baxs-musobaqa);
- kurash darslarini o‘tkazishda o‘qituvchi yoki murabbiy shaxsan namuna ko‘rsatishi lozim;
- jismoniy tarbiya dasturi asosida boshqa turlar va noan‘anaviy mashq -o‘yinlarni (xalq milliy o‘yinlari, sport o‘yinlari v.b larni) tashkil qilishda iqtidorli o‘g‘il-qizlardan namunaviy ko‘rsatishda foydalanish;
- kurash to‘garaklari va musobaqalar jarayonida zarur bo‘lgan mashqlarni takror ko‘rsatish va talabalarning o‘zlashtirishida xato kamchiliklarni tuzatishda video tasvir, rasm (surat), chizma (sxema) va boshqa vositalardan maqsadli foydalanish;
- dam olish kuni yoki ta‘til paytlarida bir kunlik va tunab kelish piyoda yurish sayohatlarini tashkil qilishda (maxsus testlar) barcha tartib-qoidalariga rioya qilish (jihozlar, yo‘l qoidalari, odob-intizom va h.k);
- suvda suzish (maxsus havza, ariq-kanal, ko‘l-daryo) mashg‘ulotlarini (dars, maxsus testlar) tashkil qilish va o‘tkazishda hushyorlikni ta‘minlash, qo‘shimcha nazorat va ko‘maklashish imkoniyatlardan foydalanish;
- qishloq sharoitlarida I-bosqich talabalar bilan otda yurish, otni choptirish, ariq-to‘siqlardan sakrab o‘tish, ot ustida tortishish (ag‘darish), poyga kabi o‘yinlarni tashkil qilish lozim. “Chillik”, “Poda to‘p”, “Oq suyak” kabi Kurashga xos milliy harakatli o‘yinlarni tashkil qilish va o‘tkazishda talabalar chavondoz-polvonlar, sport muxlislari va keksa kishilardan foydalanish lozim bo‘ladi.

Demak, kurash darslari o‘qituvchisining nazariy bilim va amaliy malakalarga puxta ega bo‘lishi pedagogik mahoratni oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Jismoniy tarbiya yoki Kurash darslarida pedagogik kuzatish g‘oyat murakkab faoliyat hisoblanadi. Masalan fanlarni o‘qitishda o‘zlashtirishni sinash, bilish,

xulosa qilish uchun dars davomida o'qituvchi 4-5 ta talabadan so'rab biladi. Qolganlari esa bir dars davomida noma'lum bo'lib qolaveradi. Jismoniy tarbiya darslarida (gimnastika asboblari, yengil atletikadagi sakrashlar, ulotqirish faoliyatlar bundan mustasno) deyarlik barcha talabalar bir xil mashqni bir vaqtda baravariga bajarishadi. Ularni birma-bir kuzatish lozim bo'ladi. Xato yoki noto'g'ri bajarganlar tezda ko'zga tashlanadi, ularni tanlab o'rgatish, izoh berish va ko'proq takrorlashni talab etiladi. Bunday holatlar umum rivojlantiruvchi mashqlar, kross yugurishlar, sport o'yinlari turlarida sodir bo'ladi. Bu yo'lda o'qituvchi bevosita ko'rsatib berishi va iqtidorli talabalar ijrosida namuna qilib ko'rsatishi ham mumkin bo'ladi. Psixologik kuzatishlar jismoniy tarbiya yoki Kurash darslarida qiziqarli ravishda amalga oshiriladi, bunda o'qituvchining bilim saviyasi va tajribalari asosiy o'rinda bo'lishi lozim, ya'ni:

- yugurish, sakrash turnikda tortilish, to'p o'yinlari va boshqa harakatlarda ba'zi bir talabalarning (jismonan zaifroq, hoxishi yo'q, astoydil qiziqish va h.k) yuzi qizarishi yoki aksincha oqarishi sodir bo'ladi. Bunday holatlarni o'qituvchi va faol talabalar o'z vaqtida ko'rishi, sezishi, bilishi kerak. Me'yoriy yuklanish oshgan bo'lsa ularni kamaytirish, qiynalgan talabalarni ajratib maxsus mashq-o'yinlarga safarbar etilishi lozim;
- tana a'zolarining og'rishi (bo'yin, qorin, oyoq va h.k) haqida shikoyat (xabar) qilish hollari tez-tez uchraydi. Ular asosan bir-biriga urilish, yiqilish, to'qnashish kabi holatlarda yuz beradi. Ushbu xodisalar jarayonida ustoz -murabbiy so'zsiz o'rnak bulishi zarur.

Turli masofalarga yugurishda (so'nggida) nafas olishini og'irlashishi, harakatsizlik va qorin og'rig'i paydo bo'lishi mumkin. Bu holatlar kasalmand yoki jismoniy tayyorgarligi kam bo'lgan talabalarda uchraydi. Shu sababdan bunday talabalarni doimo kuzatish, zarur bo'lganda mashqlar va uning bajarilish me'yorlarini qisqartirish lozim bo'ladi.

- kurashish va qisqa masofalarga yugurish jarayonlarida ba'zi bir iqtidorli talabalar g'arazgo'ylik, ko'rolmaslik, g'irromlik kabi xislatlarini ishlatadi. Ayniqsa raqib bo'lgan talabalar yutqazish natijasida bir-biri bilan to'qnashishi (jahl bilan qarash, haqorat qilish, turtish, tepish, bosh bilan urish, mushtlash va h.k) tabiiydir. Bunday holatlarning sodir bo'lmasligi uchun o'qituvchi-murabbiy doimo ularni bilishi, kuzatishi va qoida-talablar asosida ogohlantirib turishi lozimdir.

Aksariyat ko'pchilik murabbiylar, ayniqsa yosh mutaxassislar kurashchi bolalar bilan mashg'ulot o'tkazishda sportning texnik va taktik amallariga tayanishadi. Shu sababdan kurashchilar hatto ba'zi taniqli kurashchilar ham inson tanasidagi yuz beradigan anatomik, fiziologik, biologik, biomexanik,

biokimyoviy, psixologik va pedagogik faoliyatlarni yaxshi bilishmaydi. Natijada esa quyidagi holatlar yuzaga keladi:

- jarohatlanish.
- qiziqishning so‘nishi yoki yo‘qolishi.
- yaxshi natijalarga erisha olmaslik.
- shug‘ullanish, musobaqalarda qatnashish faoliyati tugagach murabbiylik qilishda tajribasizlik va h.k.

Kurashchilarga inson harakatida tabiiy ravishda yuz beradigan eng muhim faoliyatlar (bo‘g‘inlar harakati, ko‘rish, sezish a‘zolari, sarf qilina-digan oziqa quvvatlari va ularni qayta tiklash va h.k.) va ularni takomillashtirishga qaratilgan nazariy bilimlar berish e‘tibordan chetda qoladi.

Olib borilgan kuzatishlar, so‘rov-suhbatlar, amaliy sinov-tajriba ishlarining natijalariga asoslanib quyidagicha fikr bildirish mumkin:

1. Jismoniy madaniyat va sport taraqqiyoti haqida ma‘lumnazariy bilimlarga ega emasligi;

2. Sportchilar faoliyatida asosiy vosita bo‘lgan jismoniy sifatlarni (kuch, tezlik, chidamlilik, egiluvchanlik va epcillik) noto‘g‘ri rivojlantirish;

3. Sportda eng yuqori ko‘satkichlarga erishish yo‘llarini o‘zlashtirgan ;

4. Jismoniy rivojlanish va yuksak mahoratlarga erishishda anatomik, fiziologik, biomexanik, psixologik, gigienik omillarning ijobiy ta’siri haqida tushunchalarga ega emasliklari;

5. Bu ko‘rsatkichlar texnik va taktik tayyorgarlikka oid tushunchalarni o‘rgatishga e‘tiborni kuchaytirish;

6. Kurashchilarga maxsus adabiyotlarni o‘qishni tavsiya etish, nazariy bilimlar bilan qurollantirish uchun tavsiyanomalar, uslubiy qo‘llanmalar ko‘p ishlab chiqishni talab etadi.

Muammolarni hal qilish uchun quyidagilar taklif etiladi:

- umumta’lim o‘rta maktablar, akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari hamda oliy ta’lim muassalarida o‘zlarining imkoniyatlari va ehtiyojlari asosida kurashchi mutaxassislariga bo‘lgan talablarni avvaldan belgilashlari, shu asosda oliy ta’lim muassasalariga buyurtmalar berish lozim;
- ishlab chiqarish jamoalarida kurash bo‘yicha to‘garaklar tashkil etish, murabbiylarni jalb etishni yo‘lga qo‘yish zarur. Shu asosda mutasaddi tashkilotlar va o‘quv yurtlari bilan shartnomalar tuzish, jismoniy tarbiya va sport bo‘yicha mutaxassislariga buyurtmalar berishni odatlantirish;

- yashash joylari, ayniqsa shirkat va qishloq xo‘jaliklarida kurash bo‘yicha shtatlar ajratish, murabbiylar va tashkilotchi-uslubchilarni jalb etish, mehnatiga yarasha haq to‘lash lozimdir.
- bolalar salomatligini muhofaza qilish va iqtidorli qizlarni kurash bilan shug‘ullantirish maqsadida mahalliy millat xotin-qizlaridan kadrlar tayyorlashni rejali asosda yo‘lga qo‘yish davr talabidir.

Xulosa qilib aytganda Kurash mashg‘ulotlarini targ‘ib qilishda buyuk kelajak nafasi bilan yashash, mehnat qilish lozim. Bu yo‘lda ommaviy axborot vositalari xodimlari, sport tashkilotlari rahbarlari va yetakchi mutaxassislarning o‘zaro hamkorligini yaxshi yo‘lga qo‘yish lozimdir.

Adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoev. Kurash milliy sport turini yanada rivojlantirish chora tadbirlari to‘g‘risidagi Qarori.2017 yil 2 oktyabr.
- 2 Axmedov F. Q. Jismoniy ta’limda milliy ananalarning o‘rni. Toshken 2010 yil “ Fan nashryoti” 110-bet.
3. K. Yusupov Kurash Xalqaro qoidalari, texnikasi va taktikasi. Toshkent 2005 yil 129- bet.
4. F.Q.Axmedov,A.R.Abdulaxatov O‘zbek kurashi milliy va umuminsoniy qadriyatlar durdonasi. Toshkent 2017 yil 128- bet.

РЕЗЮМЕ

Mazkur maqolada oliy ta’lim muassasalarida kurash bo‘yicha o‘qituvchilar va murabbiylar faoliyatiga qo‘yiladigan talablar haqida so‘z yuritiladi.

РЕЗЮМЕ

В данной статье говорится о требованиях к деятельности преподавателей и тренеров по борьбе в высших учебных заведениях.

SUMMARY

This article talks about the requirements for the activities of teachers and wrestling coaches in higher educational institutions.